

GÖRKƏMLİ ŞƏXSİYYƏTLƏR ZƏRİFƏ ƏLİYEVƏ HAQQINDA

...Gənc yaşlarımdan mənim həyatım dövlət işi ilə bağlı olubdur. Mən bütün buna sərf etmişəm və bu gün də bu yolda çalışıram. Bu yolda mənim həmişə səmərəli, müvəffəqiyyətlə çalışmağım hesab edirəm ki, ailə vəziyyətimin çox böyük rolu olub. Zərifə xanım kimi həyat yoldaşım olduğuna və o, ailəmdə çox yüksək mənəvi mühit yaratdığına görə mən xoşbəxt olmuşam. Həyatımın bütün dövrlərində işlə məşğul olduğuma görə ailə məsələlərinə fikir verməyə vaxtım olmayıb. Bunların hamısı Zərifə xanımın üzərinə düşüb və o da bu vəzifəni şərəflə, sədaqətlə, çox böyük məharətlə yerinə yetirib.

Zərifə xanım çox böyük alim olub. Mən hələ onunla həyat quranda o, artıq elm yolunda idi, elmlə məşğul idi. Onun elmi fəaliyyəti məlumdur. O, çox istedadlı, çox xeyirxah, çox sadə insan idi. Mən bu barədə çox danışa bilərəm, ailəmin yaşaması, bu günlərə çatması, övladlarımla tərbiyəsi üçün və həyatımda onun əvəzsiz rolu üçün mən bu gün Zərifə xanımın məzarı qarşısında baş əyirəm. On il keçsə də, onu bir dəqiqə belə unutmuram və unutmayacağam. Mənim övladlarım da bu əhval - ruhiyyədədirlər. Onlar bu əhval-ruhiyyə ilə tərbiyələniliblər, formalaşıblar. Ona görə də bu gün bizim üçün müqəddəs gündür...

... Bu gün xoşbəxt gündür. Çünki bu gün Zərifə xanım kimi böyük bir insan Yer üzünə gəlib, mənim həyatımı xoşbəxt edib, mənə gözəl övladlar bəxş edib. Eyni zamanda, qəmli gündür. On il keçsə də, mən bu qəmdən ayrıla bilmirəm.

* * *

O mənə sadəcə ömür-gün yoldaşı deyildi. O mənə dost, dayaq idi. İşimin çətin olduğu bütün dövrlərdə ailəm haqqında çox rahat düşünürdüm. Çünki mənim Zərifə Əliyeva kimi sədaqətli, cəfakəş, fədakar ana olan ömür-gün yoldaşım var idi.

HEYDƏR ƏLİYEV,
Azərbaycan xalqının Ümummilli lideri

Akademik Zərifə xanım Əliyeva respublikamızda tibb elminin inkişafına mühüm töhfələr verərək oftalmologiyanın aktual problemlərinə dair sanballı tədqiqatları ilə böyük şöhrət qazanmışdır. Onun elmi-pedaqoji və ictimai fəaliyyəti həkimlərin yeni nəslinin yetişməsinə və Azərbaycanda oftalmologiya elminin inkişafına güclü təsir göstərmişdir.

Zərifə xanım böyük lider, ulu öndər Heydər Əliyevin ömürgün yoldaşı idi. Bütün işlərdə ona dayaq olurdu, onu dəstəkləyirdi. Ailəmizdə olan ab-hava, mühit, valideynlər arasında olan münasibətlər əlbəttə ki, bizi də tərbiyə edirdi. Yəni, ailədə tərbiyəni valideynlərin münasibətlərini görərək alırdıq... Zərifə xanım çox sadə bir insan idi, heç vaxt büruzə vermirdi ki, Heydər Əliyevin – birinci katibin həyat yoldaşıdır. Həmişə onun yanında sadə insanlar olurdu. O, həmişə sadə insanların əhatəsində olurdu. Çox təvazökar idi.

İLHAM ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Mənim anam şərqsünas alim idi. Lakin o, həkim olmaq istəyirdi. Orta məktəbi qurtardıqdan sonra sənədlərini Tibb İnstitutuna vermişdi. Amma hansı səbəbə görəsə valideynləri bunun əleyhinə olublar və anamı fikrindən daşındıra biliblər. Sonralar o, filoloq oldu. Məhz anamın baş tutmayan bu arzusu mənim seçimimi müəyyənləşdirdi. Hələ gələcək peşəmi seçməkdə mənə o vaxt İlhamın anası da – oftalmoloq həkim Zərifə xanım da böyük təsir göstərdi. Təəssüf ki, mənim Zərifə xanımla ünsiyyətim qısa oldu. Biz 1983-cü ildə tanış olduq, 1985-ci ildə Zərifə Əliyeva həyatdan getdi. Bu istedadlı və gözəl qadınla bağlı xatirələr hələ də mənim qəlbimdə yaşayır.

MEHRİBAN ƏLİYEVA,
Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti

Yaddaşlarda yaşamaq əbədi ömür qazanmaqdır. Unudulmayanlar, hər zaman xatırlananlar daim bizimlədir. Bu insanlara ölməzlik qazandıran onların nəcib niyyəti, xeyirxah əməlləri, vətən naminə gördükləri böyük işlərdir. Yalnız belə işıqlı simaların adları bəşər tarixinə qızıl hərflərlə yazılır. İmzası, dəst-xətti ilə seçilən belə uca şəxsiyyətlərdən biri – XX əsrin ikinci yarısında fəaliyyət göstərən dünya şöhrətli alim, bacarıqlı həkim, gözəl insan, nur çöhrəli Zərifə Əziz qızı Əliyevanın adı da əbədiyyət ünvanında həmişəlik qərar tutub. Qəlbi vətən sevgisi ilə döyünən, xeyirxah işləri ilə xalqının adını yüksəklərə qaldıran, xəstələrə şəfqət paylayan, insanları ağır epidemiya-lardan, peşə xəstəliklərindən mühafizə edib qoruyan, həkim-oftalmoloq kimi doğma Azərbaycanın hüdudlarından kənarda da tanınan, sevilən Zərifə xanım həyatın sınaqlarından, elmin çətin yollarından keçərək şərəfli bir ömür yaşamağın nümunəsinə çevrilib.

Əhliman Əmiraslanov,
akademik

Fitri istedadla malik alim, pak və nəcib insan, alovlu vətənpərvər olan Zərifə xanım Dünya təbabətində özünəməxsus yeri olan, hər bir Azərbaycan vətəndaşı üçün mənəviyyat və kamillik nümunəsi ola biləcək nadir şəxsiyyətlərdən biri idi.

Oqtay Şirəliyev,
tibb elmləri doktoru, professor

Zərifə xanımı tanıyanlar onu sevməyə bilmirdilər. Qadın zərifliyi, ipək kimi yumşaq xasiyyət, xeyirxahlıq, ailəsinə, dostlarına böyük məhəbbət və səadət hissləri onun şəxsiyyətində müstəsna zəhmətsevərlik, qarşıya qoyulmuş məqsədə çatmaq üçün inadkarlıq, tibb elminə təmənnasız xidmət borcu ilə üzvi surətdə qaynayıb-qovuşmuşdu.

Arkadi Nesterov,
akademik

Zərifə xanım, hər şeydən əvvəl, həyat sevgisi və maraq dairəsinin böyüklüyü ilə fərqlənirdi: o, həkim-oftalmoloq sənətinin vurğunu idi, elmi tədqiqatlara çox vaxt sərf edirdi, o, oftalmologiyada yeni, çox çətin və az öyrənilən bir sahəni araşdırmış, bu tipli xəstəliklərin profilaktikasına və müalicəsinə böyük töhfə vermişdir. Zərifə Əziz qızı həyatda olduğu kimi, elmdə də özünə tapdanmış yol seçməmiş, elmin az öyrənilən, lakin inkişafı günün tələbi olan sahələrini araşdırmışdır.

V.V.Şmelyeva,
professor

Onun bir alim, pedaqoq, həkim kimi istedadı öz çoxcəhətliyi və dərinliyi ilə insanı heyretə gətirirdi. Zərifə xanım canlı zəkası, orijinal mühakimələri və parlaq mətbu çıxışları ilə seçilirdi.

O özünün insani tərəvəti, səmimiyyəti, başqalarının kədərinə yanması və köməyinə çatması, ən ağır anlarda insana dayaq durması ilə hamının hörmətini qazanmışdı. Zərifə xanımla ünsiyyət saxlamaq səadətinə nəsib olmuş hər bir şəxs onun bu insani keyfiyyətlərini öz üzərində hiss etmişdir.

Nina Şulpina,
professor, əməkdar elm xadimi

Zərifə xanım həyatı boyu sadə, qayğıkeş və xeyirxah insan kimi yaşamış və sevilmiş, gördüyü işlər hər zaman mənəvi zənginlik, səmimiyyət və milli dəyərlər üzərində qurulmuş və hər bir qadın üçün dəyərli bir nümunədir.

Elmira Süleymanova,
professor

Zərifə Əziz qızı tək-cə görkəmli alim, istedadlı pedaqoq və tərbiyəçi, fəal ictimai xadim deyildi, həm də kövrək qəlbli insan, qayğıkeş və sevimli qadın, ana, nənə idi, qeyri-adi şəxsiyyət idi. Onun şəxsiyyəti ictimai və fərdiliyin bir vəhdəti idi.

**Olqa Dobromislova,
professor**

Ötən əsrin bizim əsrlə qovşağında ixtisasca həkim olan, böyük yazıçı və böyük humanist A.P.Çexov tibb işçisinə xas olan peşəkar xüsusiyyətlərdən danışarkən demişdi: “Hərəkətvericilər də günəş kimidir. Onlar cəmiyyətin ən poetik və həyatsevər ünsürləri kimi bizi ilhamlandırır, rahatlayır və şəfqətləndirir”. Mən elə bilirəm ki, bu sözlər insanların həyat yoluna nur saçan, parlaq, həqiqətən də hərəkətverici bir ömür yaşamış Zərifə Əziz qızı Əliyeva haqqında deyilib.

**Mirməmməd Cavadzadə,
akademik**

Zərifə xanım hərtərəfli inkişaf etmiş insan idi. O, nəinki görkəmli oftalmoloq alim idi, ədəbiyyatı, incəsənəti, musiqini də gözəl bilirdi. Özü musiqini sevir və bizim aramızda təbliğ edirdi. Alim kimi çox yüksək pillələrə, zirvələrə qalxmış oftalmoloqlarımızdan biri idi.

**Zəhra Quliyeva,
professor, əməkdar elm xadimi**

Zərifə xanım işgüzarlığı, xeyirxahlığı, qayğıkeşliyi, nəcibliyi, istiqanlılığı və qeyri-adi nikbinliyi ilə min adamın içində seçilirdi. Çexovun təbirincə desək, bu adamda hər şey gözəl idi – “həm zahiri, həm batini”. O, əsl dost idi və yalnız şad günümüzdə deyil, həm də qəmli anlarımızda Zərifə xanım bizim hamımıza öz kömək əlini uzadırdı. O, nadir adamlara məxsus olan nəqliq qabiliyyətinə və söz duyğusuna malik idi.

**Nazim Əfəndiyev,
professor, əməkdar həkim**

O, mənim üçün yüksək mədəniyyət, ziyalılıq, düzlük, öz işinə sadıqlıq, bütün bilik və bacarığını xalqına xidmət işinə yönəldən böyük bir İnsan obrazıdır. Bu obraz mənim yaddaşımda, qəlbimdə ölənədək yaşayacaq.

**Q. M. Nəsrullayeva,
professor**

Biz Zərifə xanımın müasir oftalmologiyaya bir alim kimi verdiyi böyük töhfələrlə yanaşı, onun humanist həkim kimi vəsiyyətlərini də yaddan çıxarmamalıyıq.

**Qəmər Adıgözəlova-Polçayeva,
professor**

Onun yaradıcılıq qüvvəsi aşırıb-daşırdı, yeni fikir və ideyalarını həyata keçirmək əzmində idi, əməkdaşlarının elmi, pedaqoji və təcrübə işlərinə, o cümlədən bir neçə dissertasiyaya qayğıkeşliklə, canıyananlıqla rəhbərlik edirdi.

**Maksim Sultanov,
professor**

Onu yüksək vətəndaşlıq və peşəkar prinsiplilik səciyyələndirirdi. İstər söhbətlərində, istərsə də məqalələrində – həmişə həkim və oftalmoloq düşüncəsinin təmizliyindən danışır, təəssübkeşliklə bu yolu müdafiə edirdi. O dönə-dönə bildirirdi ki, elmitexniki tərəqqi dövründə həkimlərin mənəvi-əxlaqi keyfiyyətləri nəinki aşağı düşməməli, əksinə, daha da artmalıdır. Hər cür mənəviyyətsizlik, ruhi eybəcərlik ona yabançı idi, belə hallar Zərifə xanımın gözünün düşməni idi.

**Boris Vaynşteyn,
tibb elmləri doktoru, tibb xidməti polkovniki**

Xalqımızın fəxr etdiyi, adını daim uca tutduğu görkəmli elm xadimi, tibb elmləri doktoru, professor, dünya şöhrətli oftalmoloq alim, akademik Zərifə xanım Əliyevanın zəngin irsi, tibbin müxtəlif sahələri üzrə apardığı tədqiqatlar, qazandığı nailiyyətlər, yaratdığı fundamental əsərlər Azərbaycan elminin parlaq səhifələrini təşkil edir. Bu böyük insanın keçdiyi şərəfli ömür yolu hər bir Azərbaycan vətəndaşı, hər bir alim və həkim üçün həyat və mənəviyyət dərsi, kamillik və müdriklik məktəbidir. Bu gün şöhrətli alimin əziz xatirəsi xalqımız, tibb ictimaiyyəti və səhiyyə işçiləri, o cümlədən məzunu olduğu Azərbaycan Tibb Universitetinin professor-müəllim heyəti və çoxminli tələbələri tərəfindən böyük hörmət və ehtiramla yad edilir. Alicənablığına, səmimiyyətinə, xeyirxahlığına, yüksək intellektinə, diqqət və qayğısına görə xalqın məhəbbətini qazanmış akademik Zərifə Əliyeva ilk növbədə əsl ziyalı və nurlu bir şəxsiyyət idi.

**Gəray Gəraybəyli,
Azərbaycan Tibb Universitetinin rektoru, professor**

Yüksək peşəkarlığı, mədəni tələbatının genişliyi, dostpərvərliyi, ünsiyyətdə səmimiyyəti və istiqanlılığı, qayğıkeşliyi, ehtiyacı olanın köməyinə çatmağa can atması Zərifə xanımın həyatını insanlara humanist xidmət nümunəsi kimi, ləyaqətlə tibb elminin ön sıralarına çıxmış bir insan kimi səciyyələndirməyə tam əsas verir. Hədsiz dərəcədə xeyirxah bir insan olan Zərifə xanım yaşamaqdan, işləməkdən ilham alır, həyata və insanlara nikbin yanaşır, xeyirxahlıq və etimad ab-havası yaradırdı. Bu parlaq şəxsiyyət nurlu bir səmimiyyətə, həyatı Xeyirin təntənəsi, ümumxalq səadəti uğrunda mübarizə üçün insana verilmiş bir hədiyyə, zəkanın və hissiyyatın qırılmaz vəhdəti kimi qəbul edən böyük istedadla malik idi.

Adil Nəcəfov,
professor

Yüksək dünyagörüşlü mütəxəssis, dərin tədqiqatçı, maraqlı insan, ağıllı müsahib kimi, incə yumoru və hədsiz ziyalılığı ilə həkk olunub yaddaşıma Zərifə xanım. Onun vicdanı saf və büllur idi. Əyninə gənc yaşlarından geydiyi ağ xalat ömrünün sonlarına qədər tərtəmiz qaldı, zərəcə ləkələnmədi. O, xalqı və xəstələri qarşısında borcunu müqəddəs bildiyindən təbabət elminə uzun illər təmənnəsiz xidmət etdi, elə buna görə də gənc nəslə mənsub oftalmoloqların idealına çevrildi...

Püstə Məlikaslanova,
tibb elmləri doktoru, professor

Zərifə xanım qeyri-adi bir ana idi və övladlarına olan münasibət də xüsusi idi. Belə münasibətin bənzərini tapmaq çətindir. O, uşaqları sanki Ulu Tanrı tərəfindən bəxş olunan bir nur payı kimi qəbul edirdi. O, özünə rəhm etmirdi, analıq borcunu yerinə yetirməkdə də özünə rəhmi gəlmirdi. Hərdən analar uşaqlarına olan məhəbbətdə elə yüksək dərəcələrə çatırlar ki, bununla hamını heyretə gətirirlər. Zərifə xanım belə analardan idi.

S.P.Burenkov,
keçmiş SSRİ səhiyyə naziri, tibb elmləri namizədi

Zərifə xanım respublikamızda da, onun hüduqlarından kənarda da kifayət qədər tanınmış bir alim idi. Oftalmologiya sahəsinə gətirdiyi yeniliklər, neçə-neçə elmi məqaləsi, kitabları dünyanın ən tanınmış alimləri tərəfindən yüksək qiymətləndirilirdi. Alimliyi, həkimliyi ilə yanaşı, gözəl insan, qayğıkeş ana kimi də sevilirdi.

Svetlana Nəcəfova,
Əməkdar jurnalist

Zərifə xanım Azərbaycan xalqının gözünün nurunu qoruyurdu. O, bir pərvanə ömrü yaşadı, İlahinin bu xalqa bəxş etdiyi nurun, işığın mühafizi oldu. Ömrünü-gününü bu yolda yandırır, bu işığın ziyasını azalmağa, sönməyə qoymadı. Onun keşiyində durduğu həm Allahın bu dünyanın gözəlliklərini, həqiqətlərini görmək üçün insanların gözünə verdiyi işıq, həm də bu xalqın zəkasının nuru Heydər Əliyev idi.

**Afaq Əsədova,
filologiya elmləri doktoru**

“Sənsiz günəşsiz qaldı günlər...” Bu sözlər o böyük qadının – Zərifə xanım Əliyevanın həyat amalının mahiyyətini və onun əziz xatirəsindən bizlərə qalan nisgili kifayət qədər ifadə edir. O özü qədər xeyir dünyasının günəşi idi. Elə bil o, insan dünyasının hüdudsuzluğunu sübut etmək üçün doğulmuşdu. Bu günəşin cazibə dairəsinə düşən bütün böyük və kiçik planetləri sanki Zərifə xanıma xas olan daxili bir qüvvə hərəkətə gətirdi. Bu günəş sistemində tükənməz enerji və işıq mənbəyi o özü idi.

**F. Abdullazadə,
fizika-riyaziyyat elmləri doktoru**

O, insanlara inam, nikbinlik təlqin edir, səmimi bir müdrikliklə faydalı məsləhətlər verir, böyük nəzakət və nəvazişlə onları yanlış yoldan çəkindirir, pis fikirlərdən daşındıra bilirdi. O, ağlagəlməz bir lütfkarlıq və səbrlə həmsöhbətini dinləyərək, söylənilənlərin əhəmiyyətsiz tərəflərini nəzakətlə qulaqardına vurur, diqqətini ən əsas və vacib məqamlara cəmləşdirirdi. İşinin həddindən artıq olmasına baxmayaraq, məsələləri ən xırda təfərrüatlara qədər yadda saxlayır, hadisələrin gedişini düzgün hesablamağı bacarırdı.

**A. M. Mirqasimov,
Azərbaycanın Xalq rəssamı**

Zərifə Əliyeva üçün insan, vətəndaş və alim anlayışları bölünməz bir vəhdət təşkil edir. O, bənzəri olmayan işıqlı bir şəxsiyyət idi. Çünki onun yanında atası Əziz Əliyev və ömür-gün yoldaşı, sadıq dostu, sonralar həyatında böyük rol oynamış, görkəmli dövlət xadimi Heydər Əlirza oğlu Əliyev kimi şəxsiyyətlər vardı.

Akademik Zərifə Əliyeva oftalmologiya aktual problemlərinə həsr olunmuş çoxprofilli tədqiqatlar aparmış, fədakar həkim kimi bir sıra göz xəstəliklərinin müalicəsində, o cümlədən Azərbaycanda traxomanın kökünün kəsilməsində böyük əmək sərf etmiş, xəstəliyin müxtəlif mərhələlərinin

öyrənilməsi və müalicə metodlarının axtarılması yollarında dəyərli elmi araşdırmalar aparmışdır.

Akif ƏLİZADƏ,
akademik

Zərifə xanım elə güclü şəxsiyyət idi ki, mənliyində qalmaq şərti ilə bir kimsənin xətrinə dəyməzdi. Hamı bilirdi ki, Zərifə xanım ona üz tutanların hamısına imkanı daxilində kömək etməyə hazırdır.

Onun elmi fəaliyyətində həyat reallığı ilə əməli tələblər arasında necə də sıx əlaqə var. Onun bütün elmi son nəticədə birbaşa əməli təcrübəyə əsaslanır və üstəlik tətbiq olunur. Belə bir lətifə söylənilir ki, bizim günlərdə ciddi elmi kəşf etmək ən adi səmərələşdirici təklifi istehsalata tətbiq etməkdən qat-qat asandır. Amma güclü, istedadlı və haqq işinə inamı olan şəxsiyyət kimi Zərifə xanıma bütün bunlar müyəssər olurdu. Şübhə etmirəm ki, əcəl Zərifə Əziz qızına bir neçə il də möhlət versəydi, o, elm aləmində yeni bir istiqamətin yaradıcısı və rəhbəri ola bilərdi.

M. M.Krasnov
Rusiya Tibb Elmləri Akademiyasının həqiqi üzvü

Akademik Zərifə Əliyeva peşə patologiyası problemləri ilə yanaşı, oftalmologiyanın digər aktual istiqamətlərində tədqiqatlar aparıb. Zərifə xanım Əliyeva peşə xəstəliklərini öyrənərkən tibbi-geoloji faktorlarla yanaşı, ictimai amillərin də nəzərə alınmasını diqqət mərkəzinə çəkib, bu istiqamətdə təhlillər və müqayisələr aparıb. Beləliklə, akademik Zərifə Əliyeva cəmiyyətşünas alim həkim kimi yeni bir nümunə ortaya qoyub.

İsa Həbibbəyli,
AMEA-nın prezidenti, akademik